

УДК 339.1:633.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/34.33>**Ільчук М.М.**

доктор економічних наук, професор

Національний університет біоресурсів та природокористування України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5129-6110>**Березовська Л.О.**

кандидат економічних наук, доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2782-032X>

ПЕРСПЕКТИВИ ЕКСПОРТУ ЗЕРНА УКРАЇНСЬКИХ НІШЕВИХ КУЛЬТУР

Стаття присвячена дослідженню експорту українських нішевих зернових (гречки, жита, вівса, проса, сорго, рису) та містить пропозиції щодо його стимулювання. Метою статті є розробка практичних рекомендацій для збільшення експорту зерна українських нішевих культур. Проведений аналіз статистичної інформації показав, що найбільші обсяги експорту припадають на сорго та просо. Зв'язок між виробництвом проса в Україні та обсягами його експорту було досліджено за допомогою регресійного аналізу, в результаті якого було зроблено висновок, що для успішного експорту, крім обсягів виробництва, необхідно враховувати наявність стабільних та значних за обсягом зовнішніх ринків збуту, внутрішній попит на дану продукцію, ціну, якість продукції, логістику, зовнішньоекономічну політику, конкуренцію на світовому ринку та маркетинг.

Ключові слова: нішеві зернові, експорт, маркетинг, логістика, кооперація, сертифікація, державна підтримка.

Постановка проблеми. Традиційно в сільському господарстві України близько 90% посівних площ припадає на зернові (пшениця, кукурудза, ячмінь) та олійні культури (соняшник, ріпак, соя), а лише 10% – на нішеві (овес, просо, жито, гречку, тритикале, гірчицю, льон, квасолу, нут, сочевицю та горох).

У зв'язку зі зростаючим попитом на світовому ринку на органічні нішеві зернові, високою їх маржинальністю, можливістю диверсифікації виробництва, експортний потенціал нішевих зернових в Україні є значним та має тенденцію до зростання.

З огляду на значний експортний потенціал нішевих зернових, міжнародна торгівля цією продукцією є перспективним напрямком розвитку аграрного сектору, а подальші дослідження цієї проблематики щодо нарощування експорту українських нішевих зернових на міжнародних ринках з метою збільшення обсягів експортних поставок є перспективними та можуть привести до значних наукових результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням перспектив виробництва та експорту зерна нішевих культур присвячені праці таких вітчизняних вчених як: А. Діброва [1], А. Кучер [2], Л. Кучер [2], Т. Мірзоевої [3;4], Л. Степасюк [1], О. Томашевської [4-7], Н. Ткача [8], Ю. Пашенко [2].

Більшість дослідників серед переваг нішевих культур відзначають можливість диверсифікації аграрного виробництва та підвищення експортного потенціалу країни.

Зокрема, Т. Мірзоева зазначає, що вирощування нішевих зернових культур є дієвим способом диверсифікації аграрного виробництва для малих суб'єктів господарювання, необхідне для забезпечення продовольчої безпеки, створення доданої вартості та розширення асортименту харчових продуктів на світовому ринку [3].

А. Діброва та Л. Степасюк, звертають увагу на орієнтацію нішевого виробництва на експорт, його низьку

конкуренцією, високу рентабельністю, можливістю диверсифікації сівозміни та виробничих ризиків [1].

Мета статті полягає в розробці практичних рекомендацій для збільшення експорту зерна українських нішевих культур.

Виклад основного матеріалу дослідження. В аграрному секторі економіки поняття «нішеві зернові» охоплює культури, які використовуються у сівозміні як попередники для основних зернових з метою покращення ґрунтів та забезпечення кращих умов для наступних посівів, або вони виступають заміною для пересіву, коли основні культури гинуть з різних причин. До цієї категорії зазвичай відносять овес, гречку, жито, сорго, просо та інші подібні культури.

За С. Володіним, розуміння нішевих культур охоплює сільськогосподарський та ринковий аспекти. У сільськогосподарському аспекті акцент робиться на агротехнічних функціях цих культур, тоді як у ринковому – на особливостях попиту та споживання. Ринкове розуміння нішевих культур охоплює продукцію, на яку спостерігається ситуативний або стійкий підвищений комерційний чи соціальний попит, а також продукцію, що задовольняє потреби вузького кола споживачів чи окремого сегмента ринку [9].

Україна має всі передумови для того, щоб стати лідером на світовому ринку нішевих зернових, а саме: наявність сільськогосподарських угідь; трудові ресурси; виробничий потенціал; транспортну інфраструктуру; конкурентоспроможну продукцію; сприятливу зовнішньоекономічну політику, доступ до фінансових ресурсів та маркетингові можливості.

Однак, для досягнення цієї мети необхідна спільна та скоординована робота всіх учасників ринку за підтримки держави.

Протягом останніх років основними нішевими зерновими, що експортуються з України є жито, овес, рис, сорго, гречка та просо, табл. 1.

Таблиця 1 – Експорт зернових з України

Культура	2015 р.		2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.	
	тис. дол.	%	тис. дол.	%	тис. дол.	%	тис. дол.	%	тис. дол.	%
Жито	3000	0,05	2567	0,03	28092	0,23	11608	0,13	1423	0,02
Овес	7397	0,12	3286	0,03	4038	0,03	1640	0,02	975	0,01
Рис	943	0,02	4027	0,04	6331	0,05	974	0,01	140	0,002
Сорго	23521	0,39	20864	0,22	14033	0,11	16898	0,19	12591	0,15
Гречка	871	0,01	268	0,003	760	0,01	266	0,003	369	0,004
Просо	11934	0,20	29360	0,31	46641	0,38	19873	0,22	20350	0,24
Усього зернових	6057490,0	100	9410668,9	100	12343846,1	100	9108153,5	100	8306665,9	100

Джерело: складено за даними [10–15]

Експорт нішевих зернових з України поки що не є вагомою складовою загального експорту зерна. Проведений аналіз показує, що найбільшу частку серед нішевих зернових культур займали сорго та просо. Зокрема, у 2023 р. на експорт проса припадало 0,24% від загального експорту зерна, а на експорт сорго – 0,15%.

Пріоритетність задоволення потреб внутрішнього споживача такими нішевими культурами як жито, овес та гречка, стала причиною суттєвого скорочення обсягів їх експорту.

За висновками аналітиків, вирішальним фактором для забезпечення експортної діяльності та подальшого збільшення посівних площ на внутрішньому ринку є наявність стабільних та значних за обсягом зовнішніх ринків збуту [16].

Зокрема, зростання експорту сорго можна пояснити його зосередженістю на продовольчому споживанні, в основному в країнах Південної Європи, та можливістю хеджування у зв'язку з прив'язкою його ціни до ціни кукурудзи.

Серйозні перешкоди для експорту нішевих зернових створило повномасштабне вторгнення Росії в Україну, призвівши до значних втрат для української економіки.

В результаті окупації та подальшої анексії Криму було втрачено близько половини площ відведених під рис [17].

До початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну посівні площі під просом були сконцентровані на півдні, що призвело до знищення посівів у Херсонській, Запорізькій та Донецькій областях. Початок культивування в центральних регіонах України забезпечив збереження довоєнних показників посівних площ і виробництва [16].

Аналіз статистичної інформації за 2023 р. показав зростання експорту проса: на 18,9% порівняно з 2015 р. та на 6,1% порівняно з 2022 р. (табл. 2). Ключовим фактором цього зростання стало збільшення виробництва проса в Україні у 2023 році в 2,2 рази порівняно з попереднім роком (табл. 3), що було викликано підвищенням попиту на світовому ринку.

Зв'язок між виробництвом проса в Україні та обсягами його експорту було досліджено за допомогою регресійного аналізу, результати якого показали, що кожна додаткова тонна виробленого проса збільшує експорт на 0,2813 тонн, рис. 1.

Побудувавши регресійну залежність обсягу експорту проса від його виробництва в Україні, отримали рівняння лінійної регресії наступного вигляду:

$$y = 0,2813x + 40766. \quad (1)$$

За критерієм Фішера рівняння є статистично значимим, оскільки табличне значення F, що становить 10,128, перевищує фактичне, що дорівнює 0,4819.

Таблиця 2 – Експорт з України зерна нішевих культур, тонн

Культура	2015 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2015 р., %
Жито	22723	4909	136666	52757	6412	28,2
Овес	57801	15709	16761	7147	3250	5,6
Рис	1560	5067	10276	1290	87	5,6
Сорго	153035	118803	59938	71271	55770	36,4
Гречка	1465	405	1016	372	815	55,6
Просо	58107	116329	167575	65114	69091	118,9

Джерело: складено за даними [11]

Таблиця 3 – Виробництво в Україні зерна нішевих культур, тонн

Культура	2015 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2015 р., %
Жито	391070	456780	593150	314030	231180	59,1
Овес	488510	510000	467900	378510	427270	87,5
Рис	62510	60680	49480	3090	11080	17,7
Сорго	188280	106560	173160	40310	42370	22,5
Гречка	128100	97640	105780	147690	210720	164,5
Просо	213260	256050	204990	90580	203520	95,4

Джерело: складено за даними [19–22]

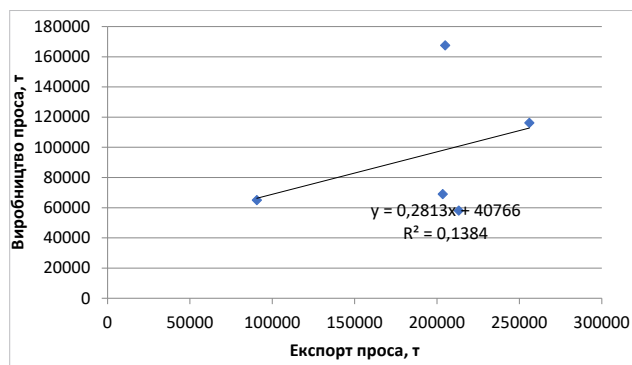

Рисунок 1 – Регресійна залежність (лінійна лінія тренду) експорту проса від його виробництва в Україні

Джерело: розроблено за даними [10; 19–22]

Рівень щільності зв'язку між досліджуваними ознаками помірний (за шкалою Чеддока) оскільки незалежна змінна $R = 0,372$.

Коефіцієнт детермінації ($D = R^2 = 0,1384$) вказує, що варіація Y на 13,8% зумовлена варіацією X .

Додатково визначений коефіцієнт еластичності показав, що збільшення виробництва проса на 1%

приведе до зростання експорту на 57,2% відносно середніх значень у вибірці (2).

$$E = 0,2813 \times \frac{193680}{95243,2} = 0,5720. \quad (2)$$

Результати регресійного аналізу підтверджують, що зв'язок між виробництвом проса в Україні та обсягами його експорту є помірним за шкалою Чеддока. Це означає, що збільшення виробництва створює потенціал для більшого експорту, але фактичні обсяги експорту залежать від низки інших факторів.

Для успішного експорту, крім обсягів виробництва, необхідно враховувати наявність стабільних та значних за обсягом зовнішніх ринків збуту, внутрішній попит на дану продукцію, ціну, якість продукції, логістику, зовнішньоекономічну політику, конкуренцію на світовому ринку та маркетинг.

З метою сприяння розвитку експорту українських нішевих зернових, розроблено комплекс практичних рекомендацій, спрямованих на вирішення ключових проблем, з якими стикаються вітчизняні виробники. Ці рекомендації, детально представлені в табл. 4, мають на меті стимулювання виробництва, покращення якості продукції, забезпечення конкурентоспроможності та розширення ринків збуту українських нішевих зернових.

Таблиця 4 – Практичні рекомендації щодо стимулювання експорту нішевих зернових з України

Вид	Зміст
1. Збільшення обсягів виробництва та розширення асортименту нішевих зернових	<ul style="list-style-type: none"> – надання фінансової підтримки (кредити, гранти, субсидії) для стимулювання виробництва нішевих зернових культур; – впровадження сучасних технологій вирощування, зберігання та переробки зерна нішевих культур для підвищення врожайності та якості продукції; – розвиток селекції та насінництва для створення високопродуктивних та стійких до хвороб сортів нішевих зернових культур; – розширення асортименту нішевих зернових із врахуванням попиту на світовому ринку.
2. Сертифікація нішевих зернових	<ul style="list-style-type: none"> – впровадження та дотримання міжнародних стандартів якості (ISO, HACCP, GlobalGAP) для підвищення конкурентоспроможності нішевих зернових; – сертифікація органічного виробництва нішевих зернових відповідно до міжнародних стандартів;
3. Оптимізація логістики та інфраструктури	<ul style="list-style-type: none"> – модернізація залізничних колій, автомобільних доріг, портів та елеваторів для забезпечення ефективного транспортування та зберігання нішевих зернових; – розвиток альтернативних логістичних маршрутів та створення сучасних логістичних центрів для зберігання, переробки та консолідації вантажів; – спрощення та прискорення митних процедур для зменшення часу та витрат на експорт.
4. Маркетинг та просування на зовнішніх ринках	<ul style="list-style-type: none"> – проведення маркетингових досліджень для вивчення попиту на нішеві зернові та кон'юнктури на світових ринках; – участь у міжнародних виставках та ярмарках для просування українських нішевих зернових та встановлення контактів з іноземними покупцями; – створення та просування українських брендів нішевих зернових на зовнішніх ринках; – забезпечення інформаційної підтримки експортерів, надання інформації про ринки збуту, торговельні бар'єри та вимоги до якості.
5. Державна підтримка експорту нішевих зернових	<ul style="list-style-type: none"> – надання експортних кредитів, гарантій та страхування експортних операцій; – укладання міжнародних торговельних угод про вільну торгівлю з іншими країнами; – спрощення процедур експорту та імпорту, зменшення бюрократичних перешкод; – підтримка участі українських експортерів у міжнародних програмах та проектах з розвитку експорту.
6. Кооперація та кластеризація	<ul style="list-style-type: none"> – створення сільськогосподарських кооперативів для спільного виробництва, переробки та збуту нішевих зернових; – формування кластерів з виробників, переробників, логістичних компаній та експортерів для підвищення конкурентоспроможності галузі.
7. Використання електронної комерції	<ul style="list-style-type: none"> – створення онлайн-платформ для B2B торгівлі нішевими зерновими; – використання існуючих міжнародних торговельних платформ для просування та продажу української продукції.

Джерело: побудовано авторами на основі досліджених матеріалів

Висновки. Збільшення експорту українських нішевих зернових вимагає комплексного підходу та врахування багатьох взаємопов'язаних факторів, що включають: сертифікацію; оптимізацію логістики та інфраструктури; маркетинг; державну підтримку експорту нішевих зернових; кооперацію та кластеризацію; використання електронної комерції.

Простого нарощування обсягів виробництва недостатньо для успішного виходу на міжнародні ринки,

оскільки наявність стабільних та значних за обсягом зовнішніх ринків збуту є визначальною умовою для розвитку експортної діяльності та подальшого збільшення посівних площ у внутрішньому виробництві. Для ефективної діяльності на міжнародному ринку нішевих зернових українським експортерам необхідно зосередитися на ретельному аналізі глобального ринку, визначенні потенційних країн-партнерів та детальному вивченні їхніх потреб і стандартів якості продукції.

Список використаних джерел:

1. Діброва А.Д., Степасюк Л.М. Господарська цінність і економічна привабливість вівса в контексті розвитку нішевого виробництва. *Економіка і управління бізнесом*. 2023. Том 14. № 3. С. 53–65. DOI: [https://doi.org/10.31548/economics14\(3\).2023.045](https://doi.org/10.31548/economics14(3).2023.045)
2. Кучер А.В., Кучер Л.Ю., Пашченко Ю.В. Експортний потенціал нішевих культур у формуванні сталого розвитку підприємств і регіонів. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки*. 2021. Т. 2. № 2. С. 17–40. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/4882>
3. Мірзоева Т. Ефективність виробництва нішевих зернових культур у контексті забезпечення продовольчої безпеки і створення доданої вартості. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-158>
4. Мірзоева Т., Томашевська О. Обґрунтування доцільності розвитку виробництва нішевих зернових культур. *Економіка і регіон*. 2023. № 1(88). С. 17–23. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2023.1\(88\).2866](https://doi.org/10.26906/EiR.2023.1(88).2866)
5. Томашевська О. Аналіз світової торгівлі нутом: перспективи українського агробізнесу в контексті виробництва та експорту нішевих культур. *Економіка та управління бізнесом*. 2024. № 15(2). С. 91–102. DOI: [https://doi.org/10.31548/economics15\(2\).2024.079](https://doi.org/10.31548/economics15(2).2024.079)
6. Томашевська О. Виробництво нуту як один із напрямів нішевої диверсифікації агробізнесу. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-94>
7. Томашевська О. Перспективи виробництва квасолі в контексті нішевої диверсифікації сільського господарства та нарощування його експортного потенціалу. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 3 (273). С. 76–86. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-1-273-76-86>
8. Ткач Н. Перспективи вирощування нішевих сільськогосподарських культур для малого агробізнесу України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-42>
9. Володін С. Методичні засади фастплат-технологій швидкого виробництва нішевих культур. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2017. № 3 (4). С. 43–56. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2017.03.04.04>
10. Faostat. URL: <https://www.fao.org/faostat/en/#home>
11. Товарна структура зовнішньої торгівлі України за 2015 рік (уточнені дані). *Державна служба статистики України*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt1315_u.htm
12. Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2020 році. *Державна служба статистики України*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt1220_ue.xls
13. Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2021 році. *Державна служба статистики України*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt1221_ue.xls
14. Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2022 році. *Державна служба статистики України*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/zd/tsztt/tsztt1222_ue.xls
15. Товарна структура зовнішньої торгівлі у 2023 році. *Державна служба статистики України*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/zd/tsztt/tsztt2023_ue.xls
16. Ринок зернових та нішевих: на чому варто зосередитися агровиробникам та переробникам. *Державна служба статистики України*. URL: <https://agroportal.ua/publishing/analitika/rinok-zernovih-ta-nishevih-na-chomu-var-to-zosereditsya-agrovirobnikam-ta-pererobnikam>
17. «Біле золото» півдня. Де і як вирощують рис в Україні. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/10/22/678949/>
18. Площі, валові збори та урожайність сільськогосподарських культур за їх видами та по регіонах у 2023 році (остаточні дані). *Державна служба статистики України*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/sg/pvzu/pvz23.zip>
19. Площі, валові збори та урожайність сільськогосподарських культур за їх видами та по регіонах у 2022 році (остаточні дані). *Державна служба статистики України*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/sg/pvzu/pvzu_2022.xlsx.ziptat
20. Площі, валові збори та урожайність сільськогосподарських культур за їх видами та по регіонах у 2021 році (остаточні дані). *Державна служба статистики України*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/sg/pvzu/pvzu_2021.zip
21. Площі, валові збори та урожайність сільськогосподарських культур за їх видами та по регіонах у 2020 році (остаточні дані). *Державна служба статистики України*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/sg/pvzu/pvzu2020_xl.zip
22. Збирання урожаю сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду в регіонах України. Статистичний бюлетень. 2015. *Державна служба статистики України*. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/bl/03/bl_zysk15xl.zip

References:

1. Dibrova A. D., Stepasiuk L. M. (2023) Hospodarska tsinnist i ekonomichna pryvablyvist vivsа v konteksti rozvytku nishеvoho vyrobnytstva [Economic value and economic attractiveness of oats in the context of the development of a niche production]. *Economics and Business Management*, vol. 14, no. 3, pp. 53–65. DOI: [https://doi.org/10.31548/economics14\(3\).2023.045](https://doi.org/10.31548/economics14(3).2023.045) (in Ukrainian)
2. Kucher A. V., Kucher L. Yu., Pashchenko Yu. V. (2021) Eksportnyi potentsial nishеvykh kultur u formuvanni staloho rozvytku pidpriemstv i rehioniv [Export potential of niche cultures in the formation of sustainable development of enterprises and regions]. *KHNAU Bulletin. Series: Economic sciences*, vol. 2, no. 2, pp. 17–40. Available at: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/4882> (in Ukrainian)

3. Mirzoieva T. (2024) Efektyvnist vyrobnytstva nishevykh zernovykh kultur u konteksti zabezpechennia prodovolchoi bezpeky i stvorennia dodanoi vartosti [Efficiency of production of niche grain crops in the context of ensuring food security and creating added value]. *Economy and society*, no. 67. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-158> (in Ukrainian)
4. Mirzoieva T., Tomashevska O. (2023) Obgruntuvannia dotsilnosti rozvytku vyrobnytstva nishevykh zernovykh kultur [Justification of the feasibility of developing the production of niche grain crops]. *Economy and the region*, vol. 1, no. 88, pp. 17–23. DOI: [https://doi.org/10.26906/EiR.2023.1\(88\).2866](https://doi.org/10.26906/EiR.2023.1(88).2866) (in Ukrainian)
5. Tomashevska O. (2024) Analiz svitovoi torhivli nutom: perspektyvy ukrainskoho ahrobiznesu v konteksti vyrobnytstva ta eksportu nishevykh kultur [Analysis of world chickpea trade: prospects of Ukrainian agribusiness in the context of production and export of niche crops]. *Economics and business management*, vol. 15, no. 2, pp. 91–102. DOI: [https://doi.org/10.31548/economics15\(2\).2024.079](https://doi.org/10.31548/economics15(2).2024.079) (in Ukrainian)
6. Tomashevska O. (2024) Vyrobnytstvo nutu yak odyin iz napriamiv nishevoi dyversyfikatsii ahrobiznesu [Chickpea production as one of the areas of niche diversification of agribusiness]. *Economy and society*, no. 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-94> (in Ukrainian)
7. Tomashevska O. (2024) Perspektyvy vyrobnytstva kvasoli v konteksti nishevoi dyversyfikatsii silskoho hospodarstva ta naroshchuvannia yoho eksportnoho potentsialu [Prospects of bean production in the context of niche diversification of agriculture and increasing its export potential]. *Actual problems of the economy*, vol. 3, no. 273, pp. 76–86. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2024-1-273-76-86> (in Ukrainian)
8. Tkach N. (2023) Perspektyvy vyroshchuvannia nishevykh silskohospodarskykh kultur dlia maloho ahrobiznesu Ukrainy [Prospects of growing niche agricultural crops for small agribusinesses of Ukraine]. *Economy and society*, no. 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-42> (in Ukrainian)
9. Volodin S. (2017) Metodychni zasady fastplant-tekhnologii shvydkoho vyrobnytstva nishevykh kultur Volodin, S. [Methodical bases of fastplant-technologies for the fast production of niche cultures]. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, vol. 3, no. 4, pp. 43–56. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2017.03.04.04> (in Ukrainian)
10. Faostat. Available at: <https://www.fao.org/faostat/en/#home>
11. Tovarna struktura zovnishnoi torhivli Ukrainy za 2015 rik (utochneni dani) [Commodity structure of foreign trade of Ukraine for 2015 (refined data)]. *State Statistics Service of Ukraine*, Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt1315_u.htm
12. Tovarna struktura zovnishnoi torhivli Ukrainy za 2020 rik [Commodity structure of foreign trade of Ukraine for 2020]. *State Statistics Service of Ukraine*, Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt1220_ue.xls
13. Tovarna struktura zovnishnoi torhivli Ukrainy za 2021 rik [Commodity structure of foreign trade of Ukraine for 2021]. *State Statistics Service of Ukraine*. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/zd/tsztt/tsztt_u/tsztt1221_ue.xls
14. Tovarna struktura zovnishnoi torhivli Ukrainy za 2022 rik [Commodity structure of foreign trade of Ukraine for 2022]. *State Statistics Service of Ukraine*. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/zd/tsztt/tsztt1222_ue.xls
15. Tovarna struktura zovnishnoi torhivli Ukrainy za 2023 rik [Commodity structure of foreign trade of Ukraine for 2023]. *State Statistics Service of Ukraine*. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/zd/tsztt/tsztt2023_ue.xls
16. Rynok zernovykh ta nishevykh: na chomu varto zoseredytisia ahrovyrobnykam ta pererobnykam [The grain and niche market: what agricultural producers and processors should focus on]. Available at: <https://agroportal.ua/publishing/analitika/rinok-zernovih-ta-nishevih-na-chomu-varto-zoseredytisia-agrovirobnikam-ta-pererobnikam>
17. “Bile zoloto” pivdnia. De i yak vyroshchuiut rys v Ukraini [“White gold” of the south. Where and how is rice grown in Ukraine]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/10/22/678949/>
18. Ploshchi, valovi zbory ta urozhainist silskohospodarskykh kultur za yikh vydamy ta po rehionakh u 2023 rotsi (ostatochni dani) [Areas, gross harvests and yields of agricultural crops by their types and by regions in 2023 (final data)], *State Statistics Service of Ukraine*. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/sg/pvzu/pvz23.zip>
19. Ploshchi, valovi zbory ta urozhainist silskohospodarskykh kultur za yikh vydamy ta po rehionakh u 2022 rotsi (ostatochni dani) [Areas, gross harvests and yields of agricultural crops by their types and by regions in 2022 (final data)], *State Statistics Service of Ukraine*. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2023/sg/pvzu/pvzu_2022.xlsx.zip
20. Ploshchi, valovi zbory ta urozhainist silskohospodarskykh kultur za yikh vydamy ta po rehionakh u 2021 rotsi (ostatochni dani) [Areas, gross harvests and yields of agricultural crops by their types and by regions in 2021 (final data)], *State Statistics Service of Ukraine*. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/sg/pvzu/pvzu_2021.zip
21. Ploshchi, valovi zbory ta urozhainist silskohospodarskykh kultur za yikh vydamy ta po rehionakh u 2020 rotsi (ostatochni dani) [Areas, gross harvests and yields of agricultural crops by their types and by regions in 2020 (final data)], *State Statistics Service of Ukraine*. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/sg/pvzu/pvzu2020_xl.zip
22. Statystychnyi biuletyn (2015) Zbyrannia urozhaiu silskohospodarskykh kultur, plodiv, yahid ta vynohradu v rehionakh Ukrainy [Harvesting of agricultural crops, fruits, berries and grapes in the regions of Ukraine]. *State Statistics Service of Ukraine*. Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/bl/03/bl_zysk15xl.zip

Ilichuk Mykola, Berezovska Lyudmyla

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

PROSPECTS OF EXPORTING GRAIN FROM UKRAINIAN NICHE CROPS

Given the growing global demand for organic niche grains, their high profitability, and the potential for diversification in agricultural production, the export potential of these crops in Ukraine is significant and is showing a tendency to increase. Therefore, the research and development of proposals for expanding the export of Ukrainian niche grains to international markets are especially important and relevant today. This article aims to develop practical recommendations for increasing the export of Ukrainian niche grains. The research employed methods such as data collection and analysis (desk research), bibliographic methods, economic analysis, regression analysis, and logical

generalization. The desk research method involved using data from the State Statistics Service of Ukraine, FAOstat, which included information on areas, gross harvests, and yields of agricultural crops by type, as well as the commodity structure of Ukraine's foreign trade. The data obtained through desk research formed the basis for conducting economic and regression analysis, which allowed for the formulation of scientific hypotheses and conclusions. The bibliographic method was used to gather data, while the logical generalization method helped formulate conclusions and proposals. The article focuses on the export of Ukrainian niche grains (buckwheat, rye, oats, millet, sorghum, and rice) and provides proposals for stimulating its growth. The analysis of statistical information showed that the largest volumes of exports are attributed to sorghum and millet. The relationship between the production of millet in Ukraine and its export volumes was analyzed using regression analysis, which concluded that, in addition to production volumes, successful exports depend on factors such as the presence of stable and substantial foreign markets, domestic demand for the product, price, product quality, logistics, foreign economic policy, global market competition, and marketing. The research has significant practical potential for companies specializing in the production and export of niche grains, as the results provide a foundation for developing and implementing effective strategies aimed at increasing export volumes.

Keywords: *niche grains, export, marketing, logistics, cooperation, certification, government support.*

JEL classification: F19, Q17.
